

KIRÁLYDRÁMA

VARGA ZOLTÁN

Élt egyszer, ha máshol nem, hát a királyokban még mindig bővelkedő mesevilágban, élt egyszer egy csodálatos király. Mert hát mi más is lehetett volna, mint csodálatos, ha egyszer egy mesebeli királynak az a dolga, hogy csodálatos legyen. Ámbár, ha valaki nem szereti a sárgarépát, még ha király is az illető, az nem is mondható éppen csodálatosnak. Mint ahogy az sem, hogy királyunk e ritkaságszámba aligha menő sárgarépaiszonya már pöttömnyi királyfi korában megmutatkozott, amiért is könnyen meglehet, hogy annak rendje és módja szerint kinövi ezt a gyerekbetegséget, ha szerető, de asztalánál semmiféle válogatást meg nem tűrő szülőatyja, az öreg király, nem tanusít e téren fenekelésekben, kukoricára térdeltetésekben és koplaltatásokban megnyilvánuló túlzott szigorúságot. Vagy ha nem növi ki, hát édes istenem... Mert hát akárhogy alakult volna is később az ifjú trónörökös viszonyulása a sárgarépához, valamivel több atyai tolerancia esetén már aligha képzelhető el, hogy a majdani uralkodó ízlése ennyire végzetesen befolyásolja nemcsak tulajdon sorsának alakulását, hanem országa történelmét is.

Igy azonban, amikor egy szomorú, de szép napon az ünnepélyesen komor (vagy inkább komoran ünnepélyes) gyászmenet megindult az öreg király végső nyughelye felé, a mögötte lépkedő ifjú király hasztalanul nyomogatta szemét zsebkenőjével. Sőt még a torka is csak azért szorult össze, mert szájában mindegyre a valamikor erőszakkal beléje kényszerített hatalmas adag sárgarépa-főzelék ízét érezte. „Meghalt a király, éljen a király”, hirdették a hírvivők szerte az országban, ami most kétszeresen is igaz volt, mivel a frissen trónra lépő uralkodó valóban úgy érezte, most kezd csak élni igazán. Szabadon és sárgarépátlanul. Nem lévén azonban kimondottan zsarnoki természet, felséges merőkanalának ügyes ma-

nővereivel nem csupán a leveses tálban úszkáló sárgarépa-darabkákat kerülte el, hanem egyben annak látszatát is, hogy akár a legcsekélyebb mértékben is befolyásolni kívánja környezetének magatartását.

Csak hát hiába, tudvalevő, hogy a királyok általában jók, ellenben a tanácsosaik . . . nos igen, hízelgő fondorlataikkal többnyire ők hálózzák be a jószágos, de naiv és mit sem sejtő uralkodókat. És hát mi tagadás, ezek a tanácsadók, számos udvaronccal, számtalan léhűtővel, tányér-, tenyér-, talp- és egyéb nyalóval együtt bizony naponként ott ültek a király asztala körül. Nyilvánvaló tehát, hogy csakis ezek valamelyike lehetett a kezdeményező, ámhogy közülük végül is ki volt a ludas, annak a szerzőnél sokkal bölcsebb mesemondó lehetne csak a megmondhatója. Akkor is, ha az események e baljós irányba való elindítójának szükségképpen az uralkodó közvetlen szomszédságában kellett ülnie, vagyis olyan valakinek kellett lennie, aki levesét kavargatva mindig éppen olyankor tologatta tányérja szélére a sárgarépákat, amikor felséges urának tekintetét magán érezte.

Amíg csak egy másik, szép és látszólag cseppet sem szomorú napon a király meg nem kérdezte tőle:

— Nocsak, barátom! Talán bizony te sem vagy kedvelője a sárgarépának?

Olyan kitüntető kedvességgel fordulva hozzá, hogy tanácsosunk azon nyomban elérkezettnek látta az időt rég készenlétbe helyezett válasza kimondására: — Ó, hogy én mit kedvelek? Az ugyan édeskeveset számít, felséges uram. Hanem hát felséged felségesen tévedhetetlen ízlésének ismeretében egyre azon tűnődöm: illik avagy épenséggel szabad-e effélet fogyasztanunk felséged legfelségesebb jelenlétében? — Annyi elfogulatlan természetességgel téve fel ezt a kérdést, hogy hasztalanul tiltakozott illő, bár feltehetőleg nem maradéktalan őszinteséggel a király, egyszeriben valamennyi tányér széle tele lett sárgarépával. Így azután voltaképpen csak az asztalnál egybegyűltek egybehangzó kívánságának tett eleget: amikor a sárgarépát egyszerre és mindenkorra törölte a konyhájában felhasználható nyersanyagok közül. Aligha hihető, hogy bárkinek is őszinte sajnálatára.

Ez azonban csak a kezdet volt. Mivel a sárgarépa-tilalom hamarosan kilépett a palota falai közül. Ennek bekövetkeztében pedig néminemű szerep nyilvánvalóan a véletlennek is jutott. Vagy inkább annak a jókedvű sihedernek, aki egy napon, fogai között jó-

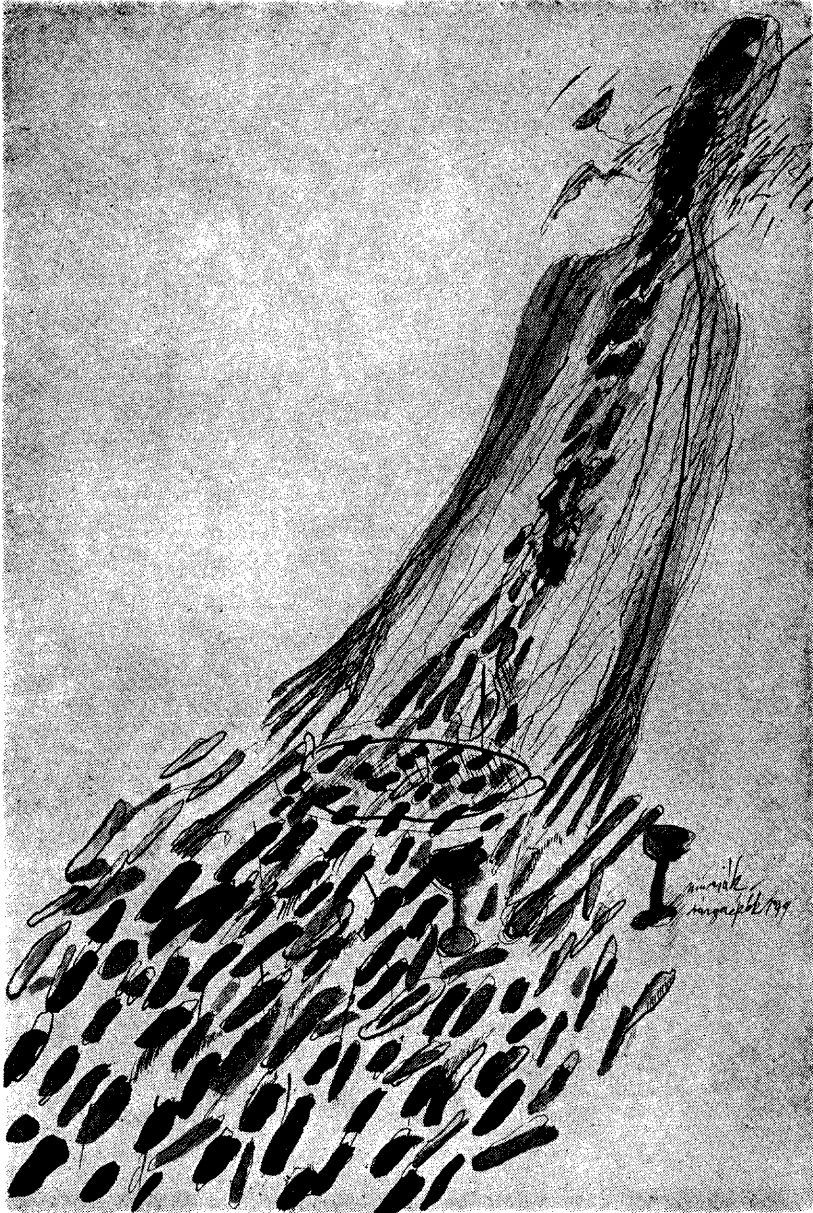
kora sárgarépát ropogtatva, éppen akkor sétált el a palota előtt, amikor annak egyik ablakából a király az utcára nézett. Legalábbis felette valószínűnek látszik, hogy az uralkodó ennek hatására kezdett némi töprenkedésbe: hogy hát igen, rendben van, tanácsosai és udvaroncai egytől egyig szeretik, erről már meggyőződhetett, na de honnan tudhatja, mennyire szeretik mások, mármint a sokaság, az alattvalói? Azok az egyszerű alattvalók, akikért valójában király a király, ám akiknél a szeretetükről már tanúságot tett tanácsadók rangban mégiscsak előbbre valók. És hát szerethetik-e királyukat olyan alattvalók, akik olyasmit szeretnek, amit koronás uralkodójuk teljes szívéből utál? Logikus a kérdés, még logikusabb a válasz, ezért is fejeződött be a sárgarépa fogyasztásának és természetésének országos tilalmát elrendelő törvényt meghirdető királyi kiáltvány az alábbi zárómonddal: „Aki a sárgarépát szereti, engem nem szeret!” Őszinte öröme a gyerekek túlnyomó többségének, s nehezen titkolható keserűségére a sárgarépa-termesztőknek, akik, jöllehet nagy sietve nyilatkozatot tettek közzé, miszerint ők a sárgarépát mindig csak természetették, de valójában sosem szerették, ettől kezdve némi sanda gyanú árnyékától többé nem menekülhettek.

Annál kevésbé, mivel az ország teljes megtisztítása a sárgarépától a tilalom életbelépésével még korántsem fejeződött be. Ellenkezőleg, most vett csak lendületet igazán. Fokozatosan mindenre kiterjedve, ami a királyt vagy bárki mást akár a legközvetettebb módon is a sárgarépára emlékeztetheti. E téren eleinte még inkább a király és udvar volt a kezdeményező, később azonban már „magától”, mintegy önsúlyától tovább gördülve, vagyis az uralkodójukat forrón szerető alattvalók mind viharosabb lelkesedése következtében vettek olyan irányt a dolgok, hogy számos alattvalói hódolatot kifejező intézkedést az uralkodónak már csak utólag kellett szentesíteni. Ekképpen vált kezdetben kerülendővé, majd pedig tilossá nem csupán a sárgarépa nevének nevezése, hanem e szalonképesen „gyalázatos főzelékféle”-ként emlegetett növény szimonimájának, a „murok” szónak a használata is és vont maga után súlyos törvényes vagy még súlyosabb törvénytelen következményeket, míg a „hurok” és „burok” szavak csengése a gyakori félrehallás veszélye folytán vált oly riasztóvá, hogy meggondolatlan használójuk, amennyiben nem került nyomban hurokra, joggal érezhette burokban születettnek magát. Ugyancsak az alattvalói buzgóság eredménye volt a hadjárat is minden olyan ruházati cikk és egyéb hasz-

nálati tárgy ellen, amelynek színe valamiképpen a sárgarépa képzetét idézhette föl. Rövid időn belül olyan lendületet véve, hogy mire a „sárgarépaszín” tilalmáról szóló rendelet hatályba lépett, a jámbor vásárló, feltéve, hogy volt bátorsága hozzá, rég hasztalanul kutathatott volna már az üzletek polcain bármiféle sárga vagy akár arra emlékeztető színű árucikk után. Főleg azt követően, hogy a király túlnyomórészt fiatal alattvalóiból álló tömeg az egyik fővárosi rófszüzet kirakatának üvegét, a tulajdonos fejével együtt, egy közszemlére tett okkersárga nadrág miatt törte be, jogosan érzett felháborodásától némileg talán elragadtatva. Lényegében még a király legfelségesebb véleménye szerint is kissé túllépve a megengedett határokat, amiért is e sajnálatos incidenst követően az uralkodó arra a megállapításra jutott, hogy a hasonló félreértések elkerülése érdekében a sárgarépaszínűnek minősíthető árnyalatok kritériumait a lehető legpontosabban kell meghatározni. Így aztán, hosszú és alapos fontolgatás után, az e feladattal megbízott Királyi Tudós Társaság végül is úgy döntött, hogy a míniumvörös és a kadmiumsárga közötti színtartományt minősíti inkriminálnak.

Csakhogy igazán odaadó alattvaló ekkor már pipacsvörös, illetve tojássárga ruhaneműt sem öltött magára. Sőt gyanakvással tekintett még a meggypiros vagy citromsárga holmi viselőire is, olykor talán nem is alaptalanul arra gondolva, hogy ezek a személyek mindössze azért elégszenek meg ilyen színekkel, mivel kihívóbbakat mégse mernek magukra venni. Ilyen és hasonló feltevések következménye volt aztán a viselhető színek skálájának fokozatos, de feltartóztathatatlan beszűkülése, lévén, hogy a tilos színekkel szomszédos és ezért mellőzendő színek használaton kívül kerülése után, nyomban az ezekkel határos színek váltak kerülendővé, amelyeknek viszont szintén voltak szomszédos színeik, és így tovább, úgyhogy a folyamat megállapodásának várható végpontjáról valójában senki sem tudott. Legkevésbé azok a körütekintő alattvalók, akik máris csak a semleges szürkét érezték kockázat nélkül viselhetőnek. Egyszóval a Királyi Tudós Társaság tudományosan megalapozott definíciós kísérlete gyakorlatilag teljesen hasznavetetlennek bizonyult. Akárcsak az a törekvése, hogy a „fütyü” illetve a „fütyülő hang” fogalmát meghatározza.

Pedig hát ki ne hallotta volna, hogy a sárgarépa fogyasztása állítólag serkentőleg hat a gyerekek fütyülési tudományára. A mi mesebeli királyságunk történelmének e dicsőséges, ám kissé kritikus szakaszában még ki nem mondottan is azt a nyilvánvaló szónoki

Maurits Ferenc szövegrajza

kérdést rejtette magában, hogy vajon megengedhető-e olyan képesség fejlesztése és gyakorlása, amelynek elsajátítását olyan ételnemű fogyasztása segíti elő, amit szeretni annyit jelent, mint nem szeretni a királyt. Utcán vagy nyilvános helyiségben füttyülni tehát hamarosan szintén egyet jelentett az életveszéllyel, sőt nem volt éppen ajánlatos a magánlakásban történő titkos füttyörészés sem — különösképpen vékony vagy rosszul szigetelt válaszfalak esetén —, úgyszintén mindennemű füttyülésre történő szóbeli utalás, beleértve a füttyülő emlegetését. Pikolónak nevezni a pincérfiút főleg azután vált veszedelmessé, hogy az ugyanilyen névre hallgató fafúvós hangszer, mindennemű fuvolával, furulyával, tilinkóval és ezek rokonaival együtt, máról holnapra száműzetett nemcsak a zenekarokból, hanem a nyájak, gulyák és kondák tájékaról is, sőt még a futballbírók is trombitaszó segítségével vezették a mérkőzéseket. Országszerte rendszeres irtóhadjáratokat indítottak az énekesmadarak ellen, elsőszámú szárnyas közellenség a sárgarigó lett, fővesztés terhe mellett tiltották meg a kanáritartást. Hasonlatosan a komor és hideg színekhez, mindenfelé a mély és tompa hangok uralkodtak el.

Mindenben maradéktalanul érvényesült volna tehát a király és az őt szeretők akarata, ha — minden becsületos jótét lélek őszinte sajnálatára — nem akadnának még a mesék birodalmában is olyanok, akik nem átallanak másként, sőt azok helyett gondolkodni, akik arra hivatottak, hogy őhelyettük gondolkodjanak. Ezért alakultak az országban többfelé is olyan titkos bűnbarlangok, ahol az egybegyűltek valójában királyukra füttyültek, és méregdrága csempészett sárgarépát ropogtattak fogaik között, sokkal kevesebb gyönyörűséget találva benne, mint a királyi tilalom megszegésében. Ezért is rajzoltak narancssárga krétával a falakra kövéren pöffszkedő sárgarépákat, s árasztották el az utcákat sárga színű papírlapokkal. Koronás uralkodójuknak inkább csak bosszúságára, semmint komolyan veszélyeztetve bármely intézkedését.

Legalábbis mindaddig, amíg országában gazdasági bajok nem mutatkoztak. Mert bizony mesevilág ide vagy oda, amíg a gazdaság gazdaságot biztosít, oda se neki. Ám ha a gazdaság odavan, nincs mese többé.

Jól tudták ezt persze a király gazdasági tanácsadói is. Ezért ügyeltek rá, hogy az ország két legfontosabb terméke, a sárgabarrack és a narancs kihívó színe ellenére kivételt képezzen mindennemű tilalom és korlátozás alól. Kivéve természetesen a két ízletes

gyümölcs hazai árusításának és fogyasztásának tilalmát, ami egyébként üdvösen segítette elő a kivitel növekedését. Ez azonban sajnos mit sem változtatott azon, hogy érés idején a barack- és narancsültetvények sárgálásában volt valami olyan pimaszul felségsértő és királyellenes, hogy az uralkodó lelkes, de gazdasági kérdésekhez nem sokat konyító hívei e téren is nagyobb következetességet követelve szálltak szembe az alattvalói hódolatot képmutató módon gyakorlati szempontok alá rendelő kalmárlelkekkel. Akik mögött természetesen a barack- és narancstermesztők, sőt némelyek szerint még a hajdani sárgarépa-termesztők is felsorakoztak. Olyan légkört teremtve, hogy szegény király, aki ekkor már nagyon is megérezte a bajt, szíve és esze közt őrlődve, a Királyi Tanács ülésén hol őszbecsavarodó szakállát simogatta, hol pedig a bajuszát rágta. Gondjainak súlya alatt talán még önmagába vetett hite is megrendül valamennyire, ha szeretetnyilvánításra mindig kész alattvalói közben fel nem dűlják a barack- és narancsültetvényeket. Így azonban felmelegedő szívvel állapíthatta meg, hogy ami történt, gazdaságilag káros ugyan egy kicsit, de azért őerte történt.

Ezekben a napokban gyakran állt meg a tükör előtt. És mialatt saját tükörképében gyönyörködött, egyre oda lyukadt ki, hogy igazán nagy uralkodó csak az lehet, akit alattvalói tűzön-vízen át követnek — oda és vissza. Mert ha egyszer egyfelé követték, miért ne követnék ugyanígy visszafelé is? Azaz hát ki tudhatja ezt... Ezért határozta el végül is uralkodónál merőben szokatlan lépésre magát: úgy döntött, hogy alattvalói hűségét próbára teszi. Ha pedig a próba sikerül, hát nemzetgazdaságának kátyúba jutott szekekrét is kirántja egyben.

Nem sokkal ezután a palotában valaki elsápadt, és valaki elvörösödött.

Elsápadni a főszakács sápadt el a király parancsát hallva. Paprikavörös viszont maga a király lett a halálsápadt főszakács alázatosan elrebegett szavai után: — Elnézést, felséges uram, attól tartok, nem jól értettem. — De bizony, hogy jól értetted, te pernahajder! — ordította erre magánkívül a király. — Annyira jól értetted, hogy azt is megérthetted belőle, leüttetem a fejedet, ha nem sárgarépa-főzelék lesz holnap az ebéd! — Mire a főszakács hanyatt-homlok rohant kifelé. Még a sapkája is lerepült a fejéről, bizonyára ott is marad a szőnyegen, ha utána nem rúgja a király. Aztán csak futott, futott, ahogy a lába bírta, amíg csak a sárgarépacsempészek tanyájához nem ért. Közben a tanácsosok hol elvörös-

sődtek, hol elsápadtak. Aztán összedugták fejüket a palota egy meghitt zugában.

Másnap a király hőiesen birkózott a sárgarépával. De amikor harmadszor is szedett belőle, az első kanál után lefordult székéről, kettőt hörgött, hármat rúgott, s máris vége volt.

Szerencsétlen főszakácsának fejét így már nem ő csapatta le. Bár ennek kivégzésére még a temetés előtt sor került a város főterén. Hatalmas, gyászában vigasztalhatatlan, de igazságérzetében kielégített alattvalói tömeg jelenlétében.

Hogy ezután mi történt, arról már keveset tudunk. Egyes kútfők szerint éveken át dúlt a belháború a sárgarépa hívei és ellenségei között. Aki a küzdelem kimenetelére is kíváncsi, járjon utána.